

ESKİ ASURCA METİNLERDE ÇOCUK BAKICILIĞI

Remzi KUZUOĞLU*

Ömer KAHYA**

Makale Bilgisi

Başvuru: 25 Kasım 2021

Kabul: 14 Aralık 2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi**Article Info**

Received: November 25, 2021

Accepted: December 14, 2021

Öz

Çoğunlukla ticari içerikli olan Kültepe metinlerinde çocukların bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgili kısmi bilgiler de bulunmaktadır. Bu metinlerdeki geçişler, söz konusu dönemde çocuk bakıcısı ve sütannelik gibi kadın mesleklerinin var olduğunu göstermektedir. Burada yayınladığımız iki metin *ēmiqtum* “bakıcı, ev hizmetçisi” ile ilgilidir ve kelime ile ilgili yeni değerlendirmeler yapmayı sağlayan bilgiler içermektedir. Bu çalışmada çocuk bakımıyla ve yetiştirilmesiyle alakalı kelimeler incelenerek genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültepe, Çocuk Bakımı, *Dadı*, *ēmiqtum*, *tarbītum*

Childcare in the Old Assyrian Texts**Abstract**

*Kültepe texts, which are mostly commercial content, contain partial information about the care and upbringing of children. Some of these texts show that women's professions such as nursemaid and wet nurse existed in the period. Two new texts published here are about *ēmiqtum* “carer, household servant” and provide information that enables new considerations of the word. In this study, a review was made by examining the words related to child care and upbringing.*

Keywords: *Kültepe, Childcare, Nanny, *ēmiqtum*, *tarbītum**

* Prof. Dr., Aksaray Üniversitesi, Sabire Yazıcı Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, kuzuoglu@hotmail.com; ORCID: 0000-0002-8741-5326.

** Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Sumeroloji Anabilim Dalı, kahyao@ankara.edu.tr; ORCID: 0000-0003-2760-5133.

Çivi yazılı metinlerde (MÖ. III-I. Binyıl) *ēmiqtum* “ev hizmetçisi, bakıcı”, *mušēniqtum* “sütanne¹” ve *tāritum*² “emzirmeyen bebek bakıcısı; bakıcı” gibi çocuk bakımıyla ilgili kadınların çalıştıkları iş kollarından bahsedilmektedir. Söz konusu metinler, Mezopotamya toplumunda bazı ailelerin, bebeklerini veya çocuklarını belli bir yaşa gelinceye kadar emzirmeleri ve bakmaları için bu işleri meslek edinmiş kadınlara emanet ettiklerini göstermektedir. Bilhassa sütanneliğin hukukî metinlerde yer alması ve ele geçen sütannelikle ilgili Eski Babil Dönemi’ne ait iş sözleşmeleri, hem bu mesleğin yasal çerçevesinin hem de bu işi yapan kadınların çalışma şartlarının ve karşılaştıkları zorlukların anlaşılmasını sağlamaktadır.³ Öte yandan zengin kesimin yanı sıra kraliyet ailesi mensuplarının çocuklarına hatta kralların sütannelerine dair kayıtlar⁴, sütanelik ve çocuk bakımıyla bağlantılı diğer iş kollarının toplum içindeki önemini göz önüne sermektedir. Ancak bu önemin, bakılan çocuğun ailesinin statüsüyle orantılı olarak değişebileceği unutulmamalıdır.⁵

¹ Eski Babil metinleri, *qadištum*’ların da sütanne olabildiklerini göstermektedir bkz. Esmâ Öz, “Çiviyazılı Belgelere Göre Mezopotamya’da Sütanelik Hizmeti, Sütanne Olarak Qadištum Kadınları ve Kutsal Kitaplarda Sütanelik Uygulaması”, *Turkish Studies* 10/13 (2015): 241 vd.

² Sophie Démare-Lafont, “Women at Work in Mesopotamia: An attempt at a legal perspective”, Brigitte Lion and Cécile Michel (ed.), *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13, (Boston/Berlin: 2016), 321.

³ Sophie Démare-Lafont, “Women at Work in Mesopotamia”, 319-324.

⁴ Ebla’nın son kralı İşar-damu’nun sütannesinin K/Gisadu (GA-DU₈ EN) olduğu, belirtilmektedir bkz. Maria Giovanna Biga, “The Role of Women in Work and Society in the Ebla Kingdom (Syria, 24th century BC)”, Brigitte Lion and Cécile Michel (ed.), *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13, (Boston/Berlin: 2016), 74, 82. Sütanneliğin sadece Ebla’da değil çağdaşı Suriye krallıklarında da önemli olduğu, dizlerinin üzerinde bebeği ile otururken tasvir edilen sütanne Zamena’nın mühürleri de göstermektedir bkz. Adelheid Otto, “Professional Women and Women at Work in Mesopotamia and Syria (3rd and early 2nd millennia BC): The (rare) information from visual images”, Brigitte Lion and Cécile Michel (ed.), *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13, (Boston/Berlin: 2016), 130. Nuzi metinleri zenginlerin yanı sıra kraliyet ailesi mensuplarının da sütanne tuttuklarını göstermektedir. Bkz. Brigitte Lion, “Work and Gender in Nuzi Society”, Brigitte Lion and Cécile Michel (ed.), *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13, (2016), 353-356; I. binyıl Babil toplumunda sütanelik müessesesi için bkz. Yoko Watai, “Economic Activities of Women in 1st Millennium Babylonia”, Brigitte Lion and Cécile Michel (ed.), *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13, (Boston/Berlin: 2016), 509.

⁵ Adelheid Otto, “Professional Women”, 132.

Ne yazık ki Eski Asurca çivi yazılı metinler, Mezopotamya kaynaklarının aksine çocuk (*šerru*, *šuhru/šuhāru/šuhartu*) ve çocuk bakımı hakkında nadiren bilgi vermektedir. Örneğin, metinlerde çocukların doğum⁶, eğitim vb. süreçleri hakkında net bilgi yoktur. Kültepe'den ele geçmiş bebeği ve annesini kötü demonlardan korumak ve sarılık olmuş bir bebeği iyileştirmek için kullanılan bazı büyü metinleri bulunmaktadır.⁷ Ayrıca bir mektuptan (CCT IV, 6e) Pūšu-kēn isimli bir tüccarın oğlunun kâtiplik eğitimi aldığını öğrenmekteyiz. Birkaç metinde ise detay verilmeden çocukların büyütme (*tarbūtum*) ve gıda (*ukultum*) masrafları kaydedilmiştir.⁸ Bir diğer metinde (KT V 40), Kapsiya isimli bir kadının ölen kız çocuklarından büyütme, gıda ve kabir masrafları vesilesiyle bahsedildiği görülmektedir.⁹ Öte yandan bazı çocukların büyükanne ve büyükbabaları tarafından Asur'da büyütüldüğü bilgisine de ulaşılmaktadır.¹⁰ Aşşur-nādā, eşi genç yaşta öldüğü için çocuklarını Asur'da yaşayan babası Aşşur-idi'ye yetiştirmesi için göndermiştir. Dede Aşşur-idi'nin oğluna yazdığı mektuplardaki ifadelerinden torunlarını beslemek için yaptığı masrafları, torunlarının davranışlarından yakındığını ve babaları Aşşur-nādā'nın yanına gitmek için kendisini terk ettikleri bilinmektedir.¹¹

Bu bilgi kısırlığına rağmen Eski Asurca birkaç belgedeki *ēmiqtum* “bakıcı” ve *mušēniqtum* “sütanne” kelimelerinin geçişlerinden, hem Asurlu bazı tüccar ailelerin çocuklarının bakımı için sütanne ve bakıcı tuttuklarını hem de bu dönemde çocuklarla bağlantılı iş kollarının varlığı öğrenilmektedir.¹² MÖ 3. binyıldan itibaren Mezopotamya'da kadınların

⁶ Eski Asurca bir metinden Hamuštum olan Šu-İstar'ın annesinin *šabsūtum* “ebe” olduğunu öğrenmekteyiz. TC 3, 219 a-b: *iš-tù ha-mu-uš-ti-im ša Šu-İstar DUMU ša-ap-sú-tim*.

⁷ Cécile Michel, Economy, Society, and Daily Life in the Old Assyrian Period, Eckart Frahm (ed.), *A Companion to Assyria*, (Hoboken: 2017), 41-42; Hakan Erol, “Anadolu'nun İlk Yazılı Belgelerinde Büyü ve Kehanet”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 54/2, (2014): 41-42.

⁸ ICK I, 32; KT V 40; I 662; POAT 31. Ayrıca Kt b/k 176 bkz. Şerife Gül, “Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Bulunan Kültepe Tabletlerinden Örnekler”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1989 Yıllığı*, (1990): 52.

⁹ KT V 40: ¹ a-na ta-ar-bi-tim ² ù-ku-ul-ti-im ù qu-bu-ri-im ³ ša me-er-ú-at Kà-áp-si-a, Kapsiya'nın kızlarının büyütme parası, gıda ve kabri için.

¹⁰ Klass R. Veenhof ve Jesper Eidem, *Meopotamia: The Old Assyrian Period*, OBO 160/5. (Fribourg: 2008), 106.

¹¹ OAA I, 9:50 vd.; 14: 12 vd.; 22: 24 vd.

¹² Cécile Michel, “Women Work, Men are Professionals in the Old Assyrian Archives”, Brigitte Lion and Cécile Michel (ed.), *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13, (Boston/Berlin: 2016), 198; Cécile Michel, “Were There Only Merchants at Aşşur and Kaneš? Overview of Professions Attested in The Old Assyrian Sources”, *Cahit Günbattu'ya Armağan*, (Ankara: 2015), 178.

çalıştığı iş kollarından biri olduğu bilinen¹³ *mušēniqtum*'la¹⁴ ilgili Eski Asurca metinlerde sadece tek kayıt vardır (TC 3, 207). Muhtemelen Asur'a gidecek olan kervandaki Aššur-dan isimli şahsa emanet edilen paket ve paraların kimlere ait olduğunu gösteren bu metinde, ismi belirtilmeyen *mušēniqtum*'a 12,45 gr. gümüş gönderildiği kayıtlıdır: ²⁴ 1 ½ GÍN *mu-šé-ni-iq-tum*, “1 ½ šeqel (gümüş) sütanne için”.

Mušēniqtum'a göre daha fazla geçişi bulunan *ēmiqtum* ile ilgili, aşağıda temas edilen yayınlanmış metinlerin yanı sıra Kt 88/k arşivinde iki yeni belge daha bulunmaktadır.

Kt 88/k 327

- 12 GÍN KÙ.BABBAR *a-na*
qá-ti-šu / a-dí-šu-um
6 ½ GÍN KÚ.BABBAR *ší-im*
mì-ša-al e-ma-ri-im
5. *a-dí-šu-um* 2 GÍN KÙ.BABBAR
ni-is-ha-sú / DIRI a-na
um-mì-ni 1 GÍN KÙ.BABBAR
ni-is-ha-sú DIRI a-na
a-ha-ti-ni 1 ½ *ma-na* URUDU
10. *Ku-na-na-ma-i-am*
ni-iš-ha-sú DIRI
K. *a-na Ištar-na-da*
A.y. *e-mì-iq-tim*
ša šú-ha-ri-im
15. 1 GÍN KÙ.BABBAR *ni-iš-ha-sú*
DIRI / *ša am-tim a-na*
tá-ad-mì-iq-tim
a-na TÚG ša šú-uh-ri-im
3 GÍN KÙ.BABBAR *ù*
20. *ša-hi-re-en₆ a-na*
ni-qí-šu mì-ma a-nim
K. *a-na A-šur-ba-ni*
ra-bi-ší-im
S.K. *a-dí-in* IGI *En-um-A-šur*
25. DUMU *Bu-ut-ki-im*

¹³ Giovanna Biga, “The Role of Women in Work”, 74, 82

¹⁴ *Mušēniqtum* için CAD M/2 265 ve CDA 222'de (wet nurse) “başka bir kadının çocuğunu emzirmek için çalıştırılan bir kadın” anlamı verilmektedir.

¹⁻² 12 *šeql* gümüşü hissesine (karşılık) ona verdim. ³⁻⁵ 6 ½ *šeql* gümüşü yarım eşeğin bedeli (olarak) ona verdim. ⁵⁻⁹ *nishatum*-vergisi ilave edilmiş 2 *šeql* gümüşü annemize, *nishatum*-vergisi ilave edilmiş 1 *šeql* gümüşü kız kardeşimize, *nishatum*-vergisi ilave edilmiş ⁹⁻¹² 1 ½ mina *Kunanama*-bakırını ¹³⁻¹⁷ çocuğun bakıcısı İstar-nādā'ya, *amtum*'un *nishatum*-vergisi ilave edilmiş 1 *šeql* gümüşünü *tadmiqtum* olarak ¹⁸⁻²¹ çocuğun kumaşı için 3 *šeql* gümüşü ve bir çift ayakkabı bağını (ve) onun kurban parasını, ²¹⁻²⁵ bunların hepsini avukat Aššur-bāni'ye verdim. Butkum'un oğlu Ennum-Aššur'un huzurunda.

Kt 88/k 504

- [x+]5 G[ÍN] KÙ.BABBAR
a-na um-mì-ni
 1 ½ GÍN KÙ.BABBAR
a-na a-ha-tí-ni*¹⁵ *Met.: ma-
5. 1 GÍN KÙ.BABBAR
a-na e-mì-iq[?]-tim
 [ša] šú-ha-ri-im
- K. [x GÍN KÙ.BABBAR]¹⁶
 A.y. [ù[?] š]a[?]-hi-re-en₆
10. *a-na ni-qí-šu*
mì-ma a-nim
a-na I-dí-Sú-en₆
 [ù] E-na-nim
- K. *a-dí-in*

¹⁻² x+5 *šeql* gümüş annemiz için, ³⁻⁴ 1 ½ *šeql* gümüş kız kardeşimiz için, ⁵⁻⁷ 1 *šeql* gümüş çocuğun bakıcısı için, ⁸⁻⁹ x *šeql* gümüş ve bir çift ayakkabı bağı ¹⁰⁻¹³ onun kurbanı için bunların hepsini İdī-Suen ve Enna-Anum'a verdim.

ēmiqtum, Eski Asurca metinlerde sık karşılaşılmayan bir kelime olup kaydedildiği yerlerde çoğunlukla yapılan ödemeler vesilesiyle bahsedilmektedir. Prag I, 542'de¹⁷ “x *šeql* gümüş onun *ēmiqtum*'u için”, TPAK 1, 32'de¹⁸ “kumaşın bedeli olan 3 *šeql* gümüşü *ēmiqtum*'a verin” ve TMH 1, 3d'de¹⁹ “1/3 *šeql* gümüşü Aššur-rabi'nin *ēmiqtum*'u için ver”

¹⁵ Kt 88/k 327 nolu metindeki *ahātini* yazılışını dikkate alarak buradaki kelimeyi de *ahātini* olarak değerlendirmekteyiz.

¹⁶ Bu satır Kt 88/k 327, 19-20. satırlara göre tamamlanmıştır.

¹⁷ Prag I, 542: ⁵ [x G]ÍN KÙ.BABBAR *a-na e-mì-iq-tí-ša*

¹⁸ TPAK 1, 32: ⁸ *i-na ší-im* TÚG 3 GÍN KÙ.BABBAR ⁹ *a-na e-mì-iq-tim* ¹⁰ *dí-na-ma*

¹⁹ TMH 1, 3d: ⁹ 1/3 GÍN ¹⁰ KÙ.BABBAR *a-na e-mì-iq-tim* ¹¹ *ša A-šūr-GAL* ¹² *dí-in*

denilmektedir. BIN 6, 20'de ise²⁰ Aşşur-rabi, Maganika adlı kadına yazdığı mektupta gecikmesinin sebebini, “*ēmiqtum beni terk etti ve (bu yüzden) bu güne kadar geciktim*” diyerek açıklamaktadır.

Prag I 662'deki²¹ “5 mina gümüş hem *ēmiqtum* için hem büyütmeye parası için” ve 11519'daki²² “eğer Aşşur-taklāku hep senin yanında giderse *ēmiqtum* ve çocuklar kışın ölürlər” şeklindeki ifadelerde, *ēmiqtum*'un çocuklar ve yetiştirme masrafiyle birlikte geçmesi, sözlüklerde “bakıcı (carer)”²³ ve “ev hizmetçisi (a household servant)”²⁴ olarak belirtilen bu mesleğin çocuk bakımıyla ilgili olduğuna işaret etmektedir. Benzer bir yorum, Erol ve Delioğlu tarafından da yapılmakta olup *ēmiqtum* için, 11519 ve TPAK 1, 32'de çocuklarla ilgili geçmesine istinaden “çocuk bakıcısı” veya “dadi” karşılıklarının düşünülebileceğini ifade etmişlerdir.²⁵ Yukarıda sunulan iki belge (Kt 88/k 327 ve Kt 88/k 504) Erol ve Delioğlu'nun *ēmiqtum*'la ilgili tekliflerini doğrular niteliktedir. Eski Asurca metinlerde ilk defa karşılaştığımız *ēmiqtum ša šuhārim* ifadesi, açık bir şekilde *ēmiqtum*'un “çocuk bakıcısı” olduğunu teyit etmektedir. Kt 88/k 327 nolu metinde “çocuk bakıcısı” olarak ifade edilen İstar-nādā, Kt 88/k 284: 31-32'de *Ištar-na-da a-ša-at Ku-lu-ma-a-a*, Kt 88/k 509a: 2-3'te *Ištar-na-da am-tim ša Ku-lu-ma-a-a* yazılışlarıyla geçmekte ve Kulumaya'nın karısı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Kt 88/k 459'daki²⁶ “*mührüm(le mühürlü) nishatum-vergisi ilave edilmiş 1 şeqel gümüş ve bir çift çarık İstar-nādā için*” ifadesi, Pilah-İstar'ın bu kadına birden fazla ödeme ve sevkiyat yaptığını göstermektedir. Muhtemelen Pilah-İstar, burada yayınlanan metinlerde bahsedilen sevkiyatları avukatı Aşşur-bāni, Aşşur-idī ve Enna-Suen aracılığıyla Asur'daki annesi, kız kardeşi ve çocuk bakıcısına yapmıştır. Pilah-İstar'ın ilk eşi Tatana ve ikinci eşi Walawala'dan boşandığını

²⁰ BIN 6, 20: ¹² e-mi-iq-tum ¹³ ta-bu-tā-ni-ma ¹⁴ a-dī u4-mi-im a-nim sà-ah-ra-ku

²¹ I 662: ¹⁹ 5 ma-na KÜ.BABBAR ²⁰ [lu a-na e-mi-i]q-tim lu a-na tár-bi4-tim

²² 11519: ⁶ šu-ma ⁷ A-šur-tāk-lā-ku i-ša-ha-ti-kā ⁸ i-ta-na-lā-ak ⁹ i-mi-iq-tu[m] ¹⁰ i-ku-šī-im me-tù bzk. Hakan Erol ve Selda Delioğlu, “Anadolu Medeniyetleri Müzesine Satın Alma Yoluyla Kazandırılmış Altı Eski Asurca Belge”, *Archivum Anatolicum* 14/2, (2020): 226-227.

²³ CDA 72.

²⁴ CAD E 149 vd. Eski Babil metinlerinin de teyit ettiği üzere Eski Asur Dönemi'ndeki pozisyonunun Eski Babil Dönemi'ne göre daha düşük olduğu ifade edilmektedir.

²⁵ Erol ve Delioğlu, “Anadolu Medeniyetleri Müzesine”, 328; Cécile Michel de kelimeyi “dadi” (nanny) olarak tercüme etmektedir. Bzk. Cécile Michel, *Women of Assur and Kanesh: Texts from the Archives of Assyrian Merchants*, Society of Biblical Literature (Atlanta: 2020), 390-391.

²⁶ Kt 88/k 459: ⁴ 1 GÍN KÜ.BABBAR ni-iš-ha-sú DIRI ⁵ ù šé-ne-en ku-nu-ki-a a-na ⁶ Ištar-na-da, Sebahattin Bayram ve Remzi Kuzuoğlu, “Pilah-İstar'ın Eşleri, Boşanmaları ve Çocukları”, *Archivum Anatolicum* 15/1, (2021): 37, dp. 56.

biliyoruz.²⁷ Hangi eşine ait çocuğun bakımı için çocuk bakıcısı tutulduğu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca, Pilah-İštar'ın hayatta olduğu anlaşılan annesi ve kız kardeşi yerine çocuğu için başka bir kadını bakıcı olarak tuttuğu görülmektedir.

Kültepe metinlerinde çocuk yetiştirmeyle ilişkili olan *tarbītum* kelimesi ile de karşılaşmaktadır. Kelimenin CAD T, 223'te "çocuk yetiştirme", "yetiştirmek için verilen çocuk", CDA 399'da "evlat edinilmiş çocuğu yetiştirme; evlatlık" ve Eski Asur metinlerinde "yetiştirme ücreti" manalarına sahip olduğu belirtilmektedir.

Eski Asurca belgeler bazı çocukların büyütölmek üzere ücreti karşılığında (*tarbītum*) başka kişilere verildiklerini göstermektedir. Metinlerden bu uygulamanın sebeplerini ve tarafların karşılıklı sorumluluklarını tespit etmek güçtür. Ancak K. R. Veenhof, ebeveynlerin çocuklarından uzaklaşmak zorunda kaldıklarında onları başkalarına, akrabalarına veya sütannelerine emanet ettiklerini belirtmektedir.²⁸

Kültepe metinlerinde altı belgede *tarbītum*'la ilgili kayıt mevcut olup bunlardan biri Kaniš kārumu'nun hukuki kararıdır. Kaniš kārumu aldığı kararda (KTS II, 60A, B²⁹) Badida isimli bir şahsın büyütme parası için Adimātum adlı kadına itiraz etmeyeceği belirtilmektedir: "Kaniš karumu küçük-büyük hükmü verdi ve Badida büyütme parası için Adimātum'a itiraz etmeyecek. 6 sheqel gümüşü Badida Šū-Bēlum'a geri verecek". Diğer belge Enlil-bāni'nin, Ab-šalim'e yazdığı mektuptur (POAT 31'de³⁰). Enlil-bāni, Ab-šalim'in bulunduğu yerde büyütölen erkek çocuğun evine veya ailesine döndürölmesini ayrıca çocuğun büyütme parasının da verilmesini istemektedir: "Erkek çocuğun büyütme parasını verin". Diğer iki belge ise büyütme masrafı için yapılan ödemelerle ilgilidir. Kt b/k 176'da³¹: "Ali-abum'un tasarrufundaki ½ mina gümüşü kız çocuğunun büyütme parası için aldın"; Prag I 662'de³² ise: "5 mina gümüş hem çocuk bakıcısı (ēmiqtum) için hem büyütme masrafı için" denilmektedir.

Tarbītum'la ilgili son iki metin içerik olarak diğerlerine göre farklıdır. Bu metinlerden ilki (KT V, 40) Ali-abum'un karısı Kapsiya ile

²⁷ Bkz. Bayram ve Kuzuoğlu, "Pilah-İštar'ın Eşleri", 39 vd.

²⁸ KT V: 141.

²⁹ KTS II, 60: ¹ kà-ru-um Kà-ni-iš ² TUR GAL dī-nam ³ i-dī-in-ma ⁴ a-ta!-ar-bi-ti-ša ⁵ Ba-di-da ⁶ a-na A-dī-ma-at ⁷ lá ta-tù-a-ar ⁸ 6 GÍN KÙ.BABBAR ⁹ Ba-dī-da ¹⁰ a-na Šu-Be-lim ¹¹ tù-ta-ar

³⁰ POAT 31: ¹⁹ ta-ar-bi-it ²⁰ šú-ha-ri-im dī-ni

³¹ KT b/k 176: ⁷ ½ ma-na be-ú-lá-at ⁸ A-lá-bi4-im a-na ta-ar-bi4-tim ⁹ ša šú-ha-ar-tim tal-qé, Şerife Gül, "Anadolu Medeniyetleri Müzesinde", 52.

³² I 662: ¹⁹ 5 ma-na KÙ.BABBAR ²⁰ [lu a-na e-mi-i]q-tim lu a-na tár-bi4-tim

Hanana'nın ailesi arasında mali konulardaki anlaşmazlıkla ilgili olup metinden, Kapsiya'nın büyütülmesi için Hanana'nın ailesine bıraktığı kızlarının ya da kızlarından birinin öldüğü öğrenilmektedir. Metinde Kapsiya'nın kızlarını neden Hanana'nın ailesine bıraktığı veya kız(lar)ın ölüm nedeni hakkında herhangi bir bilgi bulunmamakta, Hanana'nın karısının, kızının ve oğullarının Kapsiya'ya verdikleri herhangi bir şey için itiraz etmeyecekleri belirtilmektedir: “*Kapsiya'nın kızlarının büyütme, gıda ve kabir masrafları için*”.³³

Son metin (ICK 1, 32) arşivi 1988 yılında, Kültepe'de ortaya çıkarılan Pilah-İstar isimli tüccara aittir. Pilah-İstar'ın, ikinci eşi Walawala'dan boşandığını gösteren bu belgede, Pilah-İstar'ın Asur'a gideceği zamana kadar kızı Lamassī'ye bakacak olan Walawala'ya, kızının büyütme ve gıda masrafını ödediği anlaşılmaktadır. İlginç olan ödemenin kızın öz annesine yapılmış olmasıdır: “*Pilah-İstar, kızı Lamassī'yi Asur'a gittiği zaman götürecektir. 24-27 Onun (Lamassī'nin) büyütme parası (ve) gıda (masrafları) karşılanmıştır*”.³⁴

Sonuç olarak Eski Asurca metinlerde geçen çocukların bakımı ve yetiştirilmeleriyle ilgili kayıtlardan, Eski Asur Devri'nde kadınlara ait bir meslek olarak sütannelik ve çocuk bakıcılığının var olduğu anlaşılmaktadır. Boşanma ve ölüm gibi nedenlerden dolayı çocukların bakımı ve yetiştirilmeleri için yardım alma ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu görevi de akrabalar/yakınlar ile çocuk bakıcıları üstlenmiş, karşılığında da bu kişilere ödemeler yapılmıştır. İlginç olan büyütme parasının (*tarbītum*) baba tarafından, boşandığı kadına, yani çocuğun öz annesine verilmesidir ki bu durum, Eski Asurca metinlerde ilk defa karşılaştığımız dikkat çekici bir detaydır. Öte yandan, sözlüklerde “bakıcı (carer), ev hizmetçisi (household servant)” karşılıkları verilen *ēmiqtum* kelimesinin, daha önce yayınlanmış metinlerde çocuk ve büyütme parasıyla geçmesi ve burada yayınladığımız metinlerde açıkça “çocuğun bakıcısı (*ēmiqtum ša šuhārim*)” şeklinde belirtilmesi, kelimenin “çocuk bakıcısı, dadı (nanny)” olarak değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

³³ KT V 40: ¹ a-na ta-ar-bi-tim ² ú-ku-ul-ti-im ú qu-bu-ri-im ³ ša me-er-ú-at Kà-áp-si-a

³⁴ ICK 1 32: ²⁰ Lá-ma-sí me-er-a-sú ²¹ Pí-lá-ah-İstar i-nu-mi ²² a-na a-lim.ki ²³ i-lu-ku i-ra-des-ša ²⁴ ta-ar-bi-tám ²⁵ ú-ku-ul-ta-ša ²⁶ ša-bu-ú mi-ma ²⁷ ú-lá e-ri-šu-ša[?]

KAYNAKÇA

- Bayram, Sebahattin ve Kuzuoğlu, Remzi, “Pilah-İstar’ın Eşleri, Boşanmaları ve Çocukları”, *Archivum Anatolicum* 15/1 (2021): 21-46.
- Biga, Maria Giovanna, “The Role of Women in Work and Society in the Ebla Kingdom (Syria, 24th century BC)”, ed. Brigitte Lion and Cécile Michel, *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13. 74-89. Boston/Berlin, 2016.
- Démare-Lafont, Sophie, “Women at Work in Mesopotamia: An attempt at a legal perspective”, ed. Brigitte Lion and Cécile Michel, *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13. 310-327. Boston/Berlin, 2016.
- Erol, Hakan, “Anadolu’nun İlk Yazılı Belgelerinde Büyü ve Kehanet”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54/2 (2014), 37-48.
- Erol, Hakan ve Delioğlu, Selda, “Anadolu Medeniyetleri Müzesine Satın Alma Yoluyla Kazandırılmış Altı Eski Asurca Belge”, *Archivum Anatolicum* 14/2 (2020): 219-240.
- Şerife Gül, “Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Bulunan Kültepe Tabletlerinden Örnekler”, *Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1989 Yıllığı*, (1990), 51-59.
- Lion, Brigitte, “Work and Gender in Nuzi Society”, ed. ed. Brigitte Lion and Cécile Michel, *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13. 353-370. Boston/Berlin, 2016.
- Michel, Cécile, “Were There Only Merchants at Aššur and Kaneš? Overview of Professions Attested in The Old Assyrian Sources”, *Cahit Günbattı’ya Armağan*. 171-184. Ankara, 2015.
- Michel, Cécile, “Women Work, Men are Professionals in the Old Assyrian Archives”, ed. Brigitte Lion and Cécile Michel, *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13. 193-208. Boston/Berlin, 2016.
- Michel, Cécile, *Women of Assur and Kanesh: Texts from the Archives of Assyrian Merchants*, Society of Biblical Literature. Atlanta: 2020.
- Michel, Cécile, “Economy, Society, and Daily Life in the Old Assyrian Period”, ed. Eckart Frahm, *A Companion to Assyria*. 80-107. Hoboken, 2017.
- Otto, Adelheid, “Professional Women and Women at Work in Mesopotamia and Syria (3rd and early 2nd millennia BC): The (rare) information from visual images”, ed. Brigitte Lion and Cécile Michel, *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13. 110-148. Boston/Berlin, 2016.
- Öz, Esma, “Çiviyazılı Belgelere Göre Mezopotamya’da Sütannelik Hizmeti, Sütanne Olarak *Qadištum* Kadınları ve Kutsal Kitaplarda Sütannelik Uygulaması”, *Turkish Studies* 10/13 (2015): 235-248.

- Veenhof, Klass R. and Jesper Eidem, *Meopotamia: The Old Assyrian Period*, OBO 160/5. Fribourg: 2008.
- Watai, Yoko, "Economic Activities of Women in 1st Millennium Babylonia", *The Role of Women in Work and Society in the Ancient Near East*, Studies in Ancient Near Eastern Records Vol. 13. 494-511. Boston/Berlin, 2016.

KISALTMALAR

- BIN 6 Stephens, F.J. 1944, Old Assyrian Letters and Business Documents, Babylonian Inscriptions in the Collection of James B. Nies VI, Yale.
- CAD The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago.
- CDA Black, J., George A. ve Postgate N. 2000, A Concise Dictionary of Akkadian, Wiesbaden.
- ICK 1 Hrozný, B. 1952, *Inscriptions cunéiformes de Kültepe*, vol. 1, Prague.
- KT V Veenhof, Klass R. 2010, Kültepe Tabletleri V, The Archive of Kuliya, son of Ali-abum (Kt. 92/k 188-263), TTKY, Ankara.
- KT VII-a Bayram, Sebahattin ve Kuzuoğlu, Remzi 2014, *Kültepe Tabletleri VII-a, Aššur-rē'ī Ailesinin Arşivi I. Cilt: Aššur-rē'ī'nin Kendi Metinleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- KTS II Donbaz, Veysel 1989, Altassyrische Texte und Untersuchungen, Keilschrifttexte in den Antiken-Museen zu Stambul 2, Freiburger altorientalische Studien (FAOS) Beihefte 2.
- OAA I Larsen, M.T. 2002, The Assur-nādā Archive, Old Assyrian Archives, Leiden.
- POAT Gwaltney, W.C. 1983, The Pennsylvania Old Assyrian texts, HUCA Supplement 3, Cincinnati.
- PRAG I Hecker, K.-Kryszat, G. and Matouß, L. 1998, Kappadokische Keilschrifttafeln aus den Sammlungen der Karlsuniversität Prag.
- TPAK 1 Michel, Cecile and Garelli, Paul 1997, Tablettes paleo-assyriennes de Kültepe I, Paris.

Kt 88/k 327 Ön Yüz

Kt 88/k 327 Alt Kenar

Kt 88/k 327 Arka Yüz

Kt 88/k 327 Üst Kenar

Kt 88/k 327 Sol Kenar

Kt 88/k 327 Sağ Kenar

Kt 88/k 504 Ön Yüz

Kt 88/k 504 Alt Kenar

Kt 88/k 504 Arka Yüz

Kt 88/k 504